

ΜΟΥΣΙΚΟΣ

ΚΟΣΜΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΜΕΤ' ΙΑΙΑΙΤΕΡΟΥ Α.ΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ, ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ, ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗΝ,
ΕΙΚΑΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΣΧΟΛΙΚΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΔΗ Α.ΣΜΑΤΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

† ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ι. ΘΩΓΓΗΣ

ΠΡΩΤΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΗΜΕΤΕΡΑΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. ΜΕΡΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ

Η θεωρία τῶν τενιαίων διαστημάτων τῆς ἡμετέρας μουσικῆς (Θ. Θωΐδου)—
Η ἔκλογή καὶ ἐνθρόνισις τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κ. Κ. Φωτίου τοῦ Β'.—Η καθ' ἡμᾶς Ἐκκλ. Μουσικὴ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν τετράφωνον, (Τριανταφύλ. Γεωργιάδεου).—Ἄσματολογικά.—ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ. —Συναυλία Βυζαντινῆς Ἐκκλ. Μουσικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Θεάτρῳ. —Συνεδρίασις Ἐκκλ. Μουσικοῦ Συλλόγου. —Διερισμὸς μουσικοδιδασκάλου ἐν τῇ Θεολογ. Σχολῇ Χάλκης.—Τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλ. Μουσικῆς».

Β'. ΜΕΡΟΣ Α.ΣΜΑΤΙΚΟΝ

ΔΟΞΑΣΤΙΚΑ τῶν Ἀγίων Πατέρων καὶ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου (Οἰκ Θ. Θωΐδου)—Δύναμις «Ἄγιος ὁ Θεός» Τριανταφύλ. Γεωργιάδεου).—Σχολικὰ ἀσματά (Θ. Θωΐδου).—Δημάδη ἀσματά Πελεποννήσου (Σίρ. Καρᾶ).

ΑΦΗΝΑΙ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΑΔΕΛΦ. ΓΕΡΑΡΔΩΝ ΝΟΤΑΡΑ 17

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ-

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΚΑΙ ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΟΝ ΕΞ 24-32 ΣΕΛΙΔΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

† ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ι. ΘΩΓΔΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Νέα Φιλαδέλφεια 13 Ζ
2

ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Συνδρομὴ ἑτησίᾳ ἀπαραιτήτως προπληρωτέα.

Διὰ 12 τεύχη:

Ἐσωτερικοῦ δραχμαὶ 100. Ἐξωτερικοῦ σελλίνια 15 ἡ δολλάρια 4. Διὰ τοὺς ἐν Κωνσταντινούπόλει γρόσια 350.

Αἱ συνδρομαὶ ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς 1 Ὁκτωβίου ἐκάστου ἔτους, πρεπληρώνονται ἀπέναντι ἀποδείξεως, φερούσῃς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ Περιοδικοῦ. Τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἔξωτερινῷ συνδρομητῶν ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς πρὸς τὸν Διευθυντὴν (Νέα Φιλαδέλφεια, 13 Ζ Ἀθηναὶ).

2

Τὰ πρὸς δημοσίευσιν ἀποστελλόμενα χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ-ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΜΕΤ' ΙΑΙΑΙΤΕΡΟΥ ΑΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΟΣ ΕΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΙ, ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗΙ,
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ, ΣΧΟΛ ΚΑ, ΚΑΙ ΔΗΜΟΔΗ ΑΙΣΜΑΤΑ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ

† ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ι. ΘΩΓΓΗΣ

Πρώτη καθηγητής τῆς θεωρίας τῆς ἡμετέρας μουσικῆς ἐν Κωνσταντινούπολει.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ - ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ. ΘΕΟΔ Ι ΘΩΓΓΟΥ, ⑥

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΤΟΝΙΑΙΩΝ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΗΜΩΝ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΗΜΩΔΟΥΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προιγουμένου)

Ο Πυθαγόρας καθορίσας, ώς εἰδομεν,
(ὅρα τεῦχος Α' σελ. 8), ἐπὶ τῆς χορδῆς
δι' ἀριθμῶν τὰ μήκη τῶν σιμφωνιῶν, δια-
πασῶν, διαπέντε καὶ διατεσσάρων καὶ τοῦ
ἔξι αὐτῶν προελθόντος τὸ ν ο ν, ώς καὶ
τῶν ὑποδιαιρέσεων αὐτοῦ, είτα προσδιώ-
ρισε τὸ πρῶτον τετράχορδον ζω—νη—
πα—βου (sì—do—re—pi) ἀποτελού-
μενον ἐκ λείμματος, τόνου καὶ τόνου. Μετὰ
ταῦτα προσαρμόσας εἰς τὸ πρῶτον τετρά-
χορδον συνημμένως δεύτερον τετράχορδον
βου—γα—δι—κε (mi—fa—sol—la) ὅ-

μοιον πρὸς τὸ πρῶτον πατὰ τὰ τονιαῖα
διαστήματα, προσέθηκεν εἰς τὴν ἀρχὴν
τοῦ πρῶτου τετραχόρδου τὸν Π ρ ο σ
λ α μ β α ν ό μ ε ν ο ν κε—ζω (a—
si), ἔχοιτα διάστημα τόνου καὶ εντως
ἀπετελέσθη τὸ δ κ τ ἄ χ ο ρ δ ο ν σ
σ τ η μ α ἦ ἦ διατασῶν. Κατόπιν εἰς
τὸ δικτάχορδον σύστημα προσήγομοσε συ-
νημμένως ἔτερον δικτάχορδον καὶ τοιουτοδόπτως ἀπετελέσθη τὸ π ε ν τ ε κ α
δ ε κ ἄ χ ο ρ δ ο ν σ ύ σ τ η μ α. Προσ-
διώρισε δὲ τὰς διαφορὰς τῶν φιλόγυγων
τοῦ πεντεκαιδεκαχόρδου τούτου συστήμα-

τοῦ τοῦ διατονικοῦ γένους δι' ἀριθμῶν, 9216 (*) ὡς ἔξῆς :

"Εν ὀκτάχορδον τοῦ διεζευγμέ- νου συστήματος	9216,	8192,	7776,	6912,	6144,	5832,	5184,	4608
	τε	τα	τη	τω	τα	τη	τω	τε
	κε	ζω	νη	πα	βου	γα	δι	κε
	la	si	do	re	mi	fa	sol	la
"Ερεον- ὄκτα- χορδον τοῦ αὐ- τοῦ συστήματος	4608,	4096,	3888,	3456,	3072,	2916,	2592,	2304
	τε	τα	τη	τω	τα	τη	τω	τε
	κε	ζω	νη	πα	βου	γα	δι	κε
	la	si	do	re	mi	fa	sol	la

Τὸ πεντεκατεκάχορδον σύστημα ὁ Πυ-
θαγόρας διήρεσεν ἀπὸ τοῦ Ποοσλαμβα-
νούμενου μέχρι τῆς Νήτης ὑπερθολαίων εἰς
πέντε τετράχορδα, τὰ ἔξῆς : τε τρόχο
δον ὑπατῶν, τε τρόχον τρόχον
συνημμένων, τε τρόχον τρόχον
διεζευγμένων, τε τρόχον τρόχον

Πρὸς καλλιτέχναν κατανόησιν τῶν ἀνω-
τέρω παρατίθεμεν δύο διαγράμματα τῆς
διατονικῆς κλίμακος (συντόνου ἢ σκλη-
ρᾶς) τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὡν τὸ μὲν
πρῶτον παρελάσουμεν ἐκ τοῦ Μεγάλου
Θεωρητικοῦ τοῦ Χρυσάνθου, ποοσθέντες
εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἀριθμητικοὺς λόγους
τῶν τονιάλων διαστημάτων, τὸ δὲ δεύτε-
ρον ἔξεπονήσαμεν ἡμεῖς.

Ως εἰδούμεν ἀνωτέρω, ἐκεῖνος, ὅστις
ἐπαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξε τὴν μουσικὴν
τῶν ἀρχαίων, δύσον ἀφορῷ τὸ θεωρητι-
κὸν ἢ ἐπιστημονικὸν αὐτῆς μέρος, καὶ
κατέστησεν αὐτὴν ἀναπόσπαστον ἀπὸ τῆς
Γεωμετρίας καὶ τῆς Ἀριθμητικῆς, διὰ τῶν
ἐπὶ τῆς χροδῆς καταμετρήσεων καὶ μα-
θηματικῶν ὑπολογισμῶν, καθορίσας τὰ
μηκή τῶν συμφωνιῶν, τοῦ τόνου καὶ τῶν
ὑποδιαιρέσεων αὐτοῦ, ἐστιν ὁ Πυθαγόρας.
Οἱ δὲ μαθῆται καὶ οἱ μεταγενέστεροι
αὐτοῦ μουσικοὶ ἐβάδισαν ἐπὶ τὰ ἔγνη αὐ-

τοῦ καὶ συνέγραψαν (*) τὴν θεωρίαν
αὐτοῦ.

ΠΕΡΙ ΑΡΜΟΝΙΚΗΣ

Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον Ἀριθμόν τι καὶ ἡ ν
οῦ, τι ἡμεῖς ὀνομάζομεν μουσικὴν ἐπιστή-
μην. Τὸ δὲ ὄνομα μουσικὴ εἶχε παρὰ αὐ-
τοῖς εὐρυτέραν σημασίαν (*). Ἐσήμαινε
δηλαδὴ πᾶσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν
Μουσῶν διατελοῦσαν τέχνην, ἐνίστε δὲ

(*) Οἱ ἀριθμὸς οὗτος προκύπτει ἐκ τοῦ ἀ-
ριθμοῦ 9 διπλασιαζομένων αὐτοῦ τε καὶ τῶν
παρουσιαζομένων γινομένων δεκάκις οὗτων:
 $9 \times 2 = 18$ $18 \times 2 = 36$
 $36 \times 2 = 72$ $72 \times 2 = 144$
 $144 \times 2 = 288$ $288 \times 2 = 576$
 $576 \times 2 = 1152$ $1152 \times 2 = 2304$
 $2304 \times 2 = 4608$ $4608 \times 2 = 9216$

(*) Οἱ περὶ τῆς μουσικῆς τῶν ἀρχαίων καὶ
τῆς θεωρίας αὐτῆς συγγράψαντες ἀρχαῖοι, ὅν
τὰ συγγράμματα διεσύθησαν μέχρις ἡμῶν ἀ-
λλων μὲν ἀκέρατα, ἄλλων δὲ κεκολοβισμένα εἰ-
σίν δι Αριστόξενος (350 π. Χ.), δι Εὐκλείδης
(300-322 π. Χ.), δι Αλέξανδρος δι Αλύπιος, Νικό-
μαχος δι Γερασηνὸς (120 μ. Χ.), Βακχείος δι Γέ-
ων, Αριστείδης δι Κοῖντυλιανὸς (120 μ. Χ.),
Γαύδεντιος δι φιλόσοφος (120 μ. Χ.), Κλαύδιος
δι Πτολομαῖος (125-161 μ. Χ.), Θέων δι Σμυ-
ναῖος (120 μ. Χ.), δι Πλούταρχος (50-130 μ. Χ.),
δι Λουκιανὸς (170 μ. Χ.), δι Παρφύλιος (300 μ.
Χ.) καὶ δι Αθηναῖος (200 μ. Χ.).

μόνον ἐδήλου τὸ ὄνομα ὅ, τι καὶ παρ' ἡ-
μῖν.

ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΑΡΜΟΝΙΚΗΣ Η ΜΟΥ-
ΣΙΚΗΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ

Τὰ μέρη τῆς Ἀρμονικῆς ἡ μουσικῆς
εἰσι κατὰ τὸν Εὐκλείδην (Εἰσαγωγὴ ἀρ-
μονικὴ σελ. 1) ἑπτά, ἣτοι φθόγγοι, δια-
στήματα, γένη, συστήματα, τόνοι, μετα-
βολὴ καὶ μελοποιία.

Α'. ΠΕΡΙ ΦΘΟΓΓΩΝ.

Φθόγγος ἐν τῇ μουσικῇ εἶνε ἐκπομπὴ
τῆς φωνῆς ἐπὶ ὠρισμένου ὑψους (★).
Οἱ φθόγγοι παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις εἰσὶ δε-
καπέντε ἐν τῷ τελείῳ τῆς διζ διαπασῶν
συστήματι, διότι εἰς ἔξ αὐτῶν γίνεται
κοινὸς τῆς τε βαρυτέρας καὶ δεκτέρας
διαπασῶν καὶ μέσος πάντων τῶν φθόγ-
γων. Ὁ κατάταος πάντων τῶν φθόγ-
γων ἐκαλεῖτο Πρόσλαμβανος πρόσλαμ-
βάνετο ἔξωθεν αὐτῶν διὰ τὴν ἐπὶ μέσην
συμφωνίαν, ὅπως καὶ ἡ μέση διὰ τὴν
ἐπὶ νήτην. «Πρόσλαμβανός εν τοῖς
μὲν οὖσιν εἰρηνή ταῖς δια-
τονοῖς οὐ μαζούμενόν εν τοῖς
ετραχόδων οὐδενὶ κοινωνεῖ, ἀλλ' ἔξωθεν πρόσλαμ-
βάνεται διὰ τὴν ἐπὶ μέσην

(*) «Ἀρμονικὴ ἐστιν ἐποτήμη θεωρη-
τικὴ καὶ πρακτικὴ τῆς τοῦ ἡρμοσμένου
φύσεως. Ἡρμοσμένον δέ ἐστι τὸ ἐκ
φθόγγων καὶ διαστημάτων, ποιάν τάξιν
ἐχόντων συγκειμενον». (Εὐκλείδ. εἰσαγωγὴ
ἀρμονικὴ σελ. 1).

(*) «Φθόγγος ἐστὶ φωνῆς πτῶσις ἐμ-
μελῆς ἐπὶ μίαν τάσιν». (Εὐκλείδ. σελ. 1).—
«Φθόγγος ἐστὶ φωνῆς ἐμμελοῦς μέρος
ἐλάχιστον». (Ἀριστείδ. σελ. 9).—«Φθόγγος
ἐστὶ φωνῆς πτῶσις ἐπὶ μίαν τάσιν τά-
σις δὲ μονὴ καὶ στάσις τῆς φωνῆς: ὅ-
ταν οὖν ἡ φωνὴ κατὰ μίαν τάσιν ἐστά-
ναι δόξῃ, τότε φαμὲν φθόγγον εἶναι
τὴν φωνὴν οἶον εἰς μέλος τάττεσθαι». (Γαυδέντ. σελ. 8 2).—Φωνῆς πτῶσις ἐπὶ
μίαν τάσιν δὲ φθόγγος ἐστὶ γάρ
φαίνεται φθόγγος εἶναι τιοῦτος οἶος
εἰς μέλος τάττεσθαι ἡρμοσμένον, ὅταν
ἡ φωνὴ ἐστάναι ἐπὶ μιᾶς τάσεως. «Ο
μὲν οὖν φθόγγος τοιοῦτος ἐστιν». (Ἀρι-
στοζεν. σελ. 15).

συμφωνίαν, τονικὸν ἐπέ-
χων λόγον προστίθενται τὸν ὑπά-
την τῶν ὑπατῶν (Ἀριστείδ. Κονῦντ. βιβλ. α' σελ. 10). Μετὰ τὸν Προσ-
λαμβανόμενον ἡρχετο ἐπὶ τὸ δεκτὸν ἡ ὑπά-
την τῶν πρατῶν (★) τούτεστι πρώτη
τοῦ πρώτου τετραχόδου, διότι τὸ πρώτον
ὑπάτον ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι. «Τὸ γάρ
προστόν ὑπατὸν ἐκάλονται τὸν ὑπατῶν
οἱ πραταὶ οἱοί» (Ἀριστ. Κονῦντ. β. α'
σελ. 10). Μετὰ τὴν ὑπάτην ὑπάτων ἡρχετο
ἡ πρατὴν τῶν πρατῶν, ἣτις
εἶνε ὁ δεύτερος φθόγγος τοῦ τετραχόρ-
δου ὑπατῶν, ἀναβαίνων καθ' ἡμι-
τόνιον ἡ λεπτα. «Οὐ πρατῶν διατάσ-
τον οἰς ἡ λιχανὴν ὅπερις ὑπατῶν
εἶνε ὁ τοίτος φθόγγος τοῦ τετραχόδου
ὑπάτων καὶ ἀνέρχεται κατὰ ἕνα τόνον.
Ἐκλήμη δὲ λιχανός, διότι ἐκρούετο πάν-
τοτε διὰ τὸν λιχανὸν τῆς ἀριστερῆς χει-
ρούς. Είτα ἡρχετο ἡ ὑπατὴ μέσων
οὐδσα ὑψηλοτέρα τὸν ὑπάτων διατάσσουν ἡ
λιχανὸν ὑπάτων κατὰ ἕνα τόνον. Ενταῦθα
δὲ συνεπληρούντο τὸ τῶν ὑπάτων τετρά-
χοδον σύστημα, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ὑ-
πάτης ὑπάτων καὶ λῆγον εἰς τὴν ὑπάτην
μέσων. Ἐφεξῆς δὲ ἡρχετο τὸ δεύτερον
τετραχόδον, τὸ τετραχόδον μέσων. Ἀμ-
φότερο δὲ τὰ γειτνιάζοντα τετραχόδα,
τὸ τῶν ὑπάτων δηλονότι καὶ τὸ τῶν Μέ-
σων, ἔχουσι κοινὸν φθόγγον τὴν ὑπάτην
μέσων, διστις φθόγγος τοῦ μὲν τῶν ὑπά-

(*) «Ἡ λέξις ὑπάτη σημαίνει ὑπερτάτη, ἀνω-
τάτη, ἀριστάτη. Κατὰ συνέπειαν καὶ τῇ
μουσικῇ σημαίνει τὸν ἀνώτατον, τὸν ὑψιστὸν
φθόγγον τῆς κλίμακος, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ φωνὴν,
ἀλλὰ κατὰ θέσιν. Οἱ ἀρχαῖοι τὸν πρώτον ἐπὶ
τὸ βαρύν φθόγγον τῆς κλίμακος ἐκάλεσαν «ὑ-
πάτην», ἣτοι ὑπερτάτην, ἀνωτάτην, ἀριστάτην
ἔχοντες ὑπέρ τοῦ ὄψει οὐχὶ τὴν φωνὴν, τὴν δποίαν
ἔξηγον δὲ φθόγγος ἡρχετος, ἀλλὰ τὴν
θέσιν, τὴν δποίαν κατείχεν ἐν τῇ στάσει τοῦ
δργάνου, διότι οἱ ἀρχαῖοι κρύσσοντες τὰ ἔγ-
χορδα δργανα, ἐκράτουν αὐτὰ καθέτως ἔχον-
τες δηλονότι τὸ μὲν σκάφος τοῦ δργάνου πρὸς
τὰ κάτω, τὴν δὲ λαβὴν ἡ τὸν πῆχυν πρὸς τὰ
ἄνω. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέρος τῆς κρύδης, δι-
περ ἔξαγει τὸν βαρύτατον φθόγγον εὐρισκεται
ἐν τῇ ιπατή τη στάσει τοῦ δργάνου ὑπεράνω ἀ-
πάντων τῶν ἀλλων φθόγγων, ἐκλήμη ὑπάτος
(πρώτος, ὑψιστος) κατὰ θέσιν, ἐνῷ κατὰ φω-
νὴν ἐστὶ δὲ βαρύτατος πάντων τῶν ἀλλων.
Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ δὲ Πυθαγόρικός Νικόμα-
χος δὲ Γερασηνὸς λέγων: «Ο βαρύτατος ἐν τῇ
διαπασῶν φθόγγος ὑπάτη ἐκλήμη ὑπάτον γάρ
τὸ ἀνώτατον, νεατὸν δὲ τὸ κατώτατον». (Με-
βώμ. σελ. 10).

τῶν ἔστιν ὁ δεξύτατος, τοῦ δὲ τῶν μέσων ὁ βαρύτατος φθόγγος. Ὁ φθόγγος παρὰ την πάτην μέσων κατὰ ήμιτόνιον ἡ λεῖμα. Ακολούθως ἥρχετο ὁ λιχάνης ὁ διάτονος, ὁ διάτονος διαστήματος, ὁ διάτονος τῆς παρυπάτης

μέσων κατὰ ἔνα τόνον. Μετὰ δὲ τοῦτον ἥρχετο ἡ μέση σημείος, διαφέρουσα κατὰ ἔνα τόνον καὶ αὐτὴ τοῦ λιχανοῦ μέσων. Ἐνταῦθα συνεπληροῦτο τὸ δεύτερον τετράχορδον, ἥτοι τὸ τετράχορδον Μέσων, μετ' αὐτοῦ δὲ συνεπληροῦτο ἡ πρώτη διαπασῶν. ("Ἐπεται συνέχεια)

Α' Διάγραμμα

τῆς συντόνου ἡ σκληρᾶς διατονικῆς κλίμακος τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τόνοι	Μήκη τον. διαστημάτων	Όνομασίαι τῶν τονικῶν θέσεων	Οἱ τον. πυθαγόρειοι	Φθόγγοι
Τόνος	8	Νήτη ὑπερβολαίων	2304	κε la
τόνος	9	ὑπερβολαίων διάτονος	2592	δι sol
λεῖμα	8	τρίτη ὑπερβολαίων	2916	γα fa
τόνος	9	νήτη διεξευγμένων	3072	βου mi
τόνος	8	διεξευγμέν. διάτονος καὶ νήτη συνημ.	3456	πα re
λεῖμα	9	συνημμέν. διάτον. καὶ τρίτη διεξευγμέν.	3888	νη do
ἀποτομὴ	243	παραμέση	4096	ζω si
	256		4374	ζω si ²
λεῖμα	243	τρίτη συνημμένων	4608	κε la
	256	Μέση	5184	δι sol
τόνος	8	λιχανὸς μέσων ἡ μέσων διάτονος	5832	γα fa
τόνος	9	παρυπάτη μέσων	6144	βου mi
λεῖμα	8	ὑπάτη μέσων	6912	πα re
τόνος	9	λιχανὸς ὑπατῶν ἡ ὑπατῶν διάτονος	7776	νη do
τόνος	8	παρυπάτη ὑπατῶν	8192	ζω si
λεῖμα	9	ὑπάτη ὑπατῶν	9216	κε la
τόνος	8	Προσλαμβανόμενος		
	9			

B'. Διάγραμμα

τῆς συντόνου ἢ σκληρᾶς κλίμακος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. (Σύστημα διεζευγμένον)

Όνομασίαι τῶν τονικῶν θέσεων	Φθόγγοι	Μαρτυρίαι	Τόνοι	Μηκη Χορδῆς	Πυρηνάρια ἀριθμοί	
Νήτη ὑπερβολιαίων ὑπερβολιαίων διάτ.	τε la' κε	χ' ρ	τόνος	8 9	2304	
τρίτη ὑπερβολιαίων νήτη διεζευγμένων	τω sol' δι	Δ' Δ	τόνος	8 9	2592	
διεζευγμένων διάτ.	τη fa' γα	Γ' Γ	λεῖμμα	243 256	2916	
τρίτη διεζευγμένων παραιμέση	τα mi' βου	ε' χ	τόνος	8 9	3072	
τρόποι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων	τω re' πα	π' ρ	τόνος	8 9	3456	
Μέση	Υποδώριος	τε la κε	χ' ρ	τόνος	8 9	
λιχανὸς μέσων ἢ μέσων διάτονος	τω sol δι	Δ' Δ	τόνος	8 9	5184	
παρυπάτη μέσων	Υπολύδιος	τη fa γα	Γ' Γ	λεῖμμα	243 256	5832
ὑπάτη μέσων	Δώριος	τα mi βου	ε' χ	τόνος	8 9	6144
λιχανὸς ὑπατῶν ἢ ὑπατῶν διάτονος	Φρύγιος	τω re πα	π' ρ	τόνος	8 9	6912
παρυπάτη ὑπατῶν	Λύδιος	τη do νη	ν' ρ	τόνος	8 9	7776
ὑπάτη ὑπατῶν	Μιξολύδιος	τα si ζω	ζ' ρ	λεῖμμα	243 256	8192
Προσλαμβανόμενος	Υπερμέσοι.	τε la κε	ρ' ρ	τόνος	8 9	9216

(*) Τὸ λεῖμμα ἔχει καὶ ἄλλον ἀριθμητικὸν λόγον ἵσοδύναμον, τὸν $\frac{2187}{2304}$.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Η ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΚΑΤ' ΑΝΑΦΟΡΑΝ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΝ ΤΕΤΡΑΦΩΝΟΝ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου)

Οἱ Ἑλλαδιοὶ ἐθνικοὶ, οἱ τὴν φύσιν ἀεί-
ποτε λατρεύσαντες καὶ ἐκ ταύτης ἐμπνευ-
σθέντες εἰς ἄπαντα τὰ ἔργα τοῦ ἐπιστη-
τοῦ, εἰς δὲ καὶ ἡ μουσικὴ ὑπάγεται, ἥδον
μονοφώνως ὠσαύτως καὶ οἱ μιμηταὶ αὐ-
τῶν Ρωμαῖοι καὶ ἐν γένει ἄπαντα τὰ ἀνα-
τολικὰ ἔθνη, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ Ἑνδω-
παῖοι, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας μονοφώνως ἥ-
δον, γέννημα δὲ νεωτέρων χρόνων εἶνε ἡ
τετραφωνία. Ἀλλὰ μὴ καὶ οἱ Ἑνδωπαῖοι
δὲν ἔχουσι καὶ μονοφωνίας ἐν ταῖς μονω-
δίαις τῶν μελοδραμάτων των καὶ ἐν ὕ-
μνοις ἐκκλησιαστικοῖς καὶ ἐν ἀσμασιν;
Αὗται δὲ ἀποτελοῦσι καὶ τὰ ἥδυτερα καὶ
περιπταθέστερα μελήν πλὴν τούτου, ἡ τε-
τραφωνία εἶνε μὲν τεχνήσσα ἀλλὰ καὶ βε-
βιασμένη ἔχουσά τι τὸ θρυσσῶδες καὶ τετα-
ρογμένον, οὐδαμῶς τῇ ἀμεταβλήτῳ φύσει
ἀρμόζον. Δὲν εἶνε ἡ μουσικὴ αὕτη τερψίς
καὶ εὐαρέσκεια φυσική, εὐνόλως εἰσδύνου-
σα ἐκ τῶν ὥτων εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλὰ
χρεία ἀσκήσεως, χρεία ἐκγυμνάσεως τῶν
ἥτων βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ἵνα ἀ-
ρέσκῃ καὶ τέρπῃ, ἐνῷ δὲ μονόφωνος μου-
σικὴ εἶνε ἀπλουστέρα, εὐνολώτερον διὰ
τῶν ὥτων ἀμέσως εἰς τὴν καρδίαν εἰσ-
δύνουσα, ἐπιδρῶσα ἀμεσώτερον εἰς τὴν
ψυχήν, διεγείρουσα παραχοῆμα τὰ αἰ-
σθήματα καὶ παρορμῶσα εἰς προσευχὴν
καὶ μετάνοιαν, τοῦδε δὲρ καὶ δὲ ἐλληνο-
μαθής Ρώσσος καθηγητῆς κ. Σοκολώφ,
διαβεβαιοῦγράφων ἐν τῷ δργάνῳ τῆς ἀ-
γιωτάτης Ρωσικῆς Συνόδου «Ἐ καὶ η-
σι αστικαὶ Εἰδήσεις» καὶ λε-
γον τὰ ὀραῖα αὐτὰ λόγια περὶ τῆς ἡμε-
τέρας μουσικῆς: «Ἄσυνήθης—λέγει—ἡν
δι' ἐμὲ ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσι-
κὴ μονόφωνος, ἰδιόρρυθμος τὸ ὑφος μετ
ἐπικρατούντων μονοφώνων φθόγγων ἀλλ,
δύον πλειότερον ἀκούει τις τὴν μουσικὴν
ταύτην, τόσον εὐαρεστότερον ἡχεῖ αὕτη
καὶ τόσον ἰσχυρότερον ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ

αἰσθήματος καὶ διεγείρει εἰς προσευχήν.
Μετὰ δύο τρεῖς λειτουργίας ἐγώ—λέγει—
οὐ μόνον εἰδίσθην εἰς τὴν μουσικὴν ταύ-
την, ἀλλὰ καὶ ἡγάπησα αὐτήν. Καὶ πράγ-
ματι, ἀναφωνεῖ δὲ ἴδιος, μόνον ἡ μονόφω-
νος μουσικὴ γνήσιόν ἐστι προϊόν τῆς Ὀο-
θοδόξου Ἐκκλησίας: ἡ ἐκ τῆς καλλιτεχνι-
κῆς ταύτης μελῳδίας ἐντύπωσις θὰ πα-
ραμείνῃ ἐσαεὶ ἐν τῇ ψυχῇ μονί» (*). Εἶνε
βεβαίως καὶ ἡ ἀρμονία κάλλους οὐχὶ ἀμέ-
τοχος, ἀλλ' οὐχὶ εὐκόλως παταληττή καὶ
αἰσθητή: ἔτι ἡ εὐνοτατὴ μουσικὴ εἶνε
μόνον ἀρμονία, σχεδὸν μέλους ἐστερημένη,
ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ὅλη μέλος
ἀρμονίας μὴ ἔχουσα ἀνάγκην. Αὕτη μὲν
τερπνοτάτη διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ μέλους,
ἐκείνη δὲ εὐάρεστος διὰ τὴν ἀρμονίαν.
τὴν ἐν τῇ ποικιλίᾳ ἐνότητα, ἐκατέρα ἔ-
χουσα τὴν ἑαυτῆς χάριν καὶ ἥδυτηα,
ἐκατέρα εὐάρεστος κατὰ διάφορον τρό-
πον, ἐκατέρα καταλλήλως τὸν ἑαυτῆς σκο-
πὸν καὶ προσομού ἐκτλησσά, ὡς λίαν
δριῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ διάσημος Γερμα-
νὸς μουσικὸς κ. Ἐννιγκ. «Ἡ ἐν τῇ ἐλ-
ληνικῇ ἐκκλησίᾳ διατηρούμενη μονόφωνος
ἀπαγγελίᾳ καὶ ὀδή, λέγει οὐτος, ἀνηροὶ
τὴν ἔννοιαν τοῦ ἴεροῦ λόγου καὶ καθιστεῖ
αὐτὸν σοφαρώτερον, μεγαλοπρεπέστερον,
συγκινητικότερον καὶ πειστικότερον, ἐνῷ
τούναντίον ἡ πολύφωνος ὀδὴ διὰ τῆς μου-
σικῆς παιδιᾶς, τὸνάρρωστὴν ἄλλως πος
τέρπει καὶ διασκεδάζει· ωστε προφανῶς
ἐκείνη μὲν (ἡ ἐκκλησιαστικὴ δημονότι
μουσικὴ) εἶνε προσφροτέρα καὶ κατα-
λληλότερα διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικήν, αὕτη
δὲ (ἡ Ἑνδωπατηκὴ δηλονότι τετράφωνος
μουσικὴ) διὰ τὴν κοσμικὴν χρῆσιν» (*).

(*) «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ἀριθ. 37 σελ.
385 ἐτος κβ'.

(*) Ταῦτα ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα σχετικά, ἐδό-
θησαν εἰς τὴν δημοσιότητα κατὰ τὸ 1884 ὑπὸ
τοῦ εἰρημένου Μουσικοδιδασκάλου κ. Ιουλίου

Είνε ή 'Εκκλησιαστική μουσική αυτή αυτοτάτη ή φυσική μουσική' είνε ή μουσική της ἀηδόνος καὶ τῶν λοιπῶν ὀδικῶν πτηνῶν περιφρονήσεως ἀξια ; είνε ἀτερπής ; είνε ἀηδής ; Τοιαύτη μουσική εὔστροφος, λεπτή, χαριεστάτη καὶ ἡδονικωτάτη—ώς της ἀηδόνος—είνε ή τοῦ Τεφτάνδρου μουσική, ή 'Εκκλησιαστική ἡμῶν μουσική, ή τῶν ἀνατολικῶν λαῶν μουσική, διὰ τὴν λεπτότητα καὶ εὐστροφίαν τῶν φωνητικῶν δογάνων* είνε δὲ φυσικὸν χάρισμα τοῦ ἀλίματος, ή τῶν ἀνατολικῶν λαῶν εὐστροφος καὶ λεπτοτάτη φωνή τε καὶ μουσική. Τοιαύτης χάριτος στερεῖται ἡ εὐρωπαϊκή, ἡς γνώρισμα ἡ τραχύτης τῆς φωνῆς, ή οὐδσα ἀποτέλεσμα τῆς τραχύτητος τοῦ ἀλίματος ή καλύπτουσαντὸ τὸ σκληρὸν καὶ τραχὺ τοῦ μέλους διὰ τῆς ἀρμονίας. (*) ἀν ἔλειπεν ή ἀρμονία, τουτέστιν ή πολυφωνία, ή εὐρωπαϊκὴ μουσική θὰ ἦτο σκληρά, τραχεῖα, ἀτέραμνος καὶ οἰονεὶ ἀκατέργαστος, θὰ ἦτο ἐστερημένη πάσις λεπτότητος χάριτος, εὐστροφίας καὶ ἡδύτητος, θὰ ἦτο ἐν ἄλλαις λέξεις γυμνή, πενιχρά, πτωχοτάτη, ὡς μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Γερμανὸς Λοβέκιος, δστις, ξαίρων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν καὶ οἰκτείρων τὴν εὐρωπαϊκὴν διὰ τὴν πενιχρότητά της, λέγει ὅτι «ἡ πτωχεία τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς ἐπέβαλε τὴν περιβολὴν αὐτῆς διὰ τῆς πολυφωνίας, ἐνῷ ή ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ δὲν ἔχει ἀνάγκην τοιαύτης, ἔχουσα πλοῦτον καὶ δινομένη νὰ ἥναι ἀφ' ἑαυτῆς τερπνή καὶ ποικιλωτάτη». (*). 'Αλλ' ή ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσική, ὡς μονόφωνος, ἔχει χρείαν

*Ἐννιγγ, τοῦ κάλλιστα εἰδότος καὶ τὴν ἡμετέρων Μουσικὴν ἀνεδημοσιεύθησαν δὲ ἐν Ἰδιαιτέρῳ διατριβῇ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Σακελλαρίδου ἐν Ἀθήναις.—«Ἄιῶν» ἔτος ΜΘ', ἀρ. 5210 φύλλ. τῆς 8 Μαρτίου 1888.

(*) 'Η λέξις ἀρμονία οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ὑπὸ τῆς νῦν παρ' Ἔνωποισί τοῦ ἀρμονίας, ητις δὲν είναι ἄλλο παμὰ τέχνη τοῦ τέρπειν τὴν ἀκοήν διὰ κράσεως πολλῶν φθόγγων συγχρόνως ἀκουομένων. 'Αρμονία παρ' ὀχαίοις ἐσήμανεν οὐχὶ τὴν πολυφωνίαν ἐν ἐτεροτονίᾳ, ἀλλὰ τὴν μαθηματικῶν καθαράν ἀναλογίαν τῶν τόνων πρὸς ἄλληλους.

(*) 'Η ὁρθοτάτη αὕτη γνώμη τοῦ διασήμου Γερμανοῦ Λοβέκιον ἀνεδημοσιεύθη ἐν Ἰδιαιτέρῳ ἐπίσης διατριβῇ τοῦ ἐν Ἀθήναις Κωνσταντίνου Σακελλαρίδου «Ἄιῶν» ἔτος ΜΘ', ἀριθμ. 5204 φύλλ. τῆς 24 Φεβρουαρίου 1888.

φωνῆς εὐστροφον καὶ μελῳδικῆς· ὅταν δὲ ή τοιαύτη φωνὴ εὐρεθῆ—καὶ είνε οὐχὶ δισεύρετόν τι χρῆμα—καὶ καλλιεργηθῆ προσηκόντως, ή δι' αὐτῆς παράστασις τοῦ μέλους εἰνέ τι ἔκτακτον, είνε ἥδονή ἀνεκλάλητος, χάρις ἀνέκφραστος, ὑπερβαίνει τὴν δύναμιν πάσης μουσικῆς τελείωτητος. Διστυχῶς ή ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ δὲν ἔτυχε τῆς προσηκούσθης θεοφατείας διὰ τὴν ἀμάθειαν τὴν δεινήν τῶν ἔκτελεστῶν τοῦ μέλους, δι' ἣν, ἀντὶ προθύρου κατέστη διποσθοδρομική, ἐνῷ ή εὐρωπαϊκή, τυχούσα καλλιεργείας καὶ ἐπιμελημένης θεοφατείας ὑπὸ ἀνδρῶν σοφῶν τητα, ἔκφρασιν καὶ δύναμιν, εἰ καὶ λεπτότητος καὶ χάριτος ἐστεοημένη.

Διὰ νὰ κατανοήσῃ τις τὴν λεπτότητα καὶ εὐστροφίαν καὶ χάριν καὶ ὑπεροχὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς ὑπὲρ τὴν εὐρωπαϊκήν, ἡς ἀνεπιτυχὲς κράμα καὶ συνονθύλευμα είνε καὶ ή «ένηρμονισμένη», ἀς λάθη τινὰ καλλιφωνότατον ἐκ τῶν βορειοτέρων λαῶν, ἀς ἀσκήσῃ αὐτὸν ἐπὶ ἔτη ὀλόκληρα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν· ἐν τῇ παραστάσει θὰ ἐκδηλωθῇ εὐθὺς τὸ ξενίζον, τὸ τραχὺ καὶ ἀκατέργαστον ἀν δὲ παρασταθῇ ὑπὸ αὐτοῦ ἀμανές τις λεπτεπίλεπτος, τότε δὴ τότε ὁ γέλως ἔσται ἀσθετος. 'Αλλὰ λάθε οἰονδήποτε ἐκ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἐπὶ βραχὺν χρόνον, ἀσκησον αὐτὸν εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικήν· θὰ ἐκτελέσῃ καὶ μέλος καὶ ἀρμονίαν τελειότερον τοῦ Ευρωπαίου. Τελειότερα καὶ λεπτότερά είσι τὰ φωνητικὰ δργανα, τελειότερα καὶ εὐστροφωτέρα καὶ ἔκφραστικωτέρα ή μουσικὴ παράστασις.

Ιδωμεν ἥδη καὶ τὸ φινόφωνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς· τούτο είνε ἀποτρόπαιον, δταν γίνεται ή χρῆσις τῆς φινὸς ὑπεροβολικῆ ἐν τῇ παραστάσει. Καὶ τούτο δὲν διδάσκει ή ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ, ἀλλ' ή ἀθλιότης ἐνίων ἴεροφαλτῶν είνε καὶ ή οἷς δργανον φωνητικὸν καὶ πρέπει καὶ αὕτη νὰ μετάσχῃ τοῦ μέλους μετὰ τοῦ λάρουγγος ἐν τῷ μέτρῳ τῷ προσήκοντι, μόλις αἰσθητή, ὅπότε μαλακώτερον καὶ ἡδύτερον καθίσταται τὸ μέλος, ἐνῷ διὰ τῆς καθαρᾶς λαρυγγοφωνίας γίνεται τραχὺ καὶ σκληρόν. 'Η ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἔχει καὶ σημείον τι ποιότητος ἐνδόφωνον καλούμενον, ὅπότε κλείνονται τὰ χειλη καὶ ἀπαγγέλλεται εἰς μό-

νον φθόγγος (οὐχὶ σειρὰ φθόγγων) διὰ τῆς φωνῆς τοῦτο δὲ γίνεται ἐν τοῖς πρατήμασι καὶ σπανιότατα. Ὡστε τὸ ὄλον φινόφωνον δὲν εἶνε τῆς μουσικῆς ἐλάτταμα, ἀλλὰ τοῦ ἄδοντος εἶνε χαρακτηριστικὸν τῆς ἐξωτερικῆς λεγομένης μουσικῆς. τῶν ἀσιατικῶν τούτεστιν ἀσμάτων, τῶν, τῶν ἐπιδιωκόντων σφόδρα τὸ θηλυπρεπὲς καὶ μαλακόν, ἐνίστε δὲ καὶ τὸ ἐκλελυμένον, ὃ μιμοῦνται, δυστυχῶς, πολλοὶ τῶν φαλλόντων, τὴν ἡδονὴν θηρεύοντες καὶ ἀπομαχούνόμενοι τοῦ ἀρχαίου σεμνοπρεποῦς μέλους καὶ ὑφους, ὅπερ ἐκλιπόντων καὶ τῶν τελευταίων μουσικοδι-

διασκάλων Γεωργίου Ραιδεστηροῦ (*) καὶ Κυριακοῦ Ιωαννίδου, τοῦ καὶ Καλογήρου ἐπινομαζόμενου, ἐπεσκοτίσθη εἰ μὴ ἐξέλιπεν ἐντελῶς, ἵνα φανῶμεν αἰσιόδοξοι, καθὼς ἐπισκοτίζεται τὸ ἡμιακόν φῶς ὑπὸ τῶν ἐπιπροσθούντων πυκνῶν συννέφων, πινδυνεύει δὲ νὰ ἐκλείψῃ σύν τῷ χρόνῳ ὑπὸ τῶν ἄκρων χειλεσιν ἀπτομένων τῆς Θείας τεῦ Δαμασκηνοῦ τέχνης. ἡ ἡμιάθεια τῶν ὅποιων φύπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς θεατρικού σηστής, καὶ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν νεωτεριζόντων ἐκ τοῦ ἐξω πόσμου καὶ τῶν θελόντων νὰ φαίνωνται διτὶ δὲν εἶνε διπισθόδοσικοί. (Ἐπεται συνέχεια)

Η ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ ΕΝΘΡΟΝΙΣΙΣ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ◎ ◎ ◎ ◎ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ κ.κ. ΦΩΤΙΟΥ ΤΟΥ Β'

Τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βασιλείου τοῦ Γ' πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος τῇ 29 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ., Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐξελέγη τῇ 7ῃ Ὁκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑπὸ τῆς Ιεραρχίας Κωνσταντινουπόλεως παμφηφεὶ ὃ ἀπὸ Δέοκων Φώτιος ὁ Β'. Αὐθημερον δὲ ἐγένετο καὶ ἡ ἐνθρόνισις Αὐτοῦ.

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης π.π. Φώτιος, εἶνε εἰς ἐκ τῶν ἀριστών καὶ τῶν τὰ μάλιστα διακεκομένων Ιεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, διακρινόμενος διὰ τὴν μεγάλην καὶ εὐθεῖαν αὐτοῦ μόρφωσιν, τὴν περίνοιαν καὶ σύνεσιν, τὴν εὐδικαιοσίαν καὶ τὸ αὐστηρὸν τοῦ ἥδους αὐτοῦ. Εγεννήθη δὲ ἐν τῇ νήσῳ Πριγκήπω τῷ 1878. Τὰ πρῶτα μαθήματα αὐτοῦ διήκουσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μετὰ δὲ τὴν ἐκ Γερμανικοῦ ἐν Κωντινούπολει λυκείου καὶ εἶτα ἐκ τοῦ Διδασκαλείου Φιλιππουπόλεως, ἀποφοίτησιν αὐτοῦ, ἐφοίτησεν εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου καὶ ἀπολογήθως εἰς τὴν ἐν Μονάχῳ τῆς Γερμανίας Φιλοσοφικὴν Σχολὴν. Μετὰ

τὴν ἀποπεφάτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἔχειροτονήθη εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν διάκονος καὶ ἀμέσως πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ τότε Μητροπολίτου Φιλιππουπόλεως καὶ θείου αὐτοῦ Φωτίου, ὑφ' οὗ καὶ προχειρισθεὶς εἰς Αρχιμανδρίτην, ἐτοποθετήθη Τοποτηρογῆτης, αὐτοῦ ἐν Φιλιππουπόλει, ἔνθα διέτοιψεν ἀπὸ τοῦ 1903 μέχρι τοῦ 1914. Εἶνε φρικτὰ καὶ ἀπεργάτης τὰ ἀπεργάτη μαρτύρια κατὰ τὸν τῷ 1906 ὀντελληγικὸν ἐν Βουλγαρίᾳ διωγμὸν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐκακοποίησαν αὐ-

(*) Ἡ «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» Ἰδού τὸ ἔχει γράς φει κατά Δεκέμβριον τοῦ 1881 περὶ τοῦ ὑφουτοῦ ἀειμνήστου Μουσικοδιδασκάλου Γ. Ραιδεστηροῦ: «....Ο πρῶτην Πρωτοψάλτης τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ διακεκομένος ἰεροψάλτης μουσικὸς κ. Γεώργιος Ραιδεστηρός ὁ διατηρῶν ἀπαραμείστων τὸ λεγόμενον μουσικὸν ὑφος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, οἵτινος τὰς καλλονάς καὶ τῶν ἀλλογενῶν οἱ τῆς μουσικῆς ἐγκρατεῖς, ἀνομολογοῦσι, καίτοι ἐξφοιτωμένον ἔχοντες τὸ σὺν πρὸς ἄλλο ὑφος μουσικὸν, καὶ εὑνταίον ἵνα καὶ ἀλλοι τῶν ἰεροψαλτῶν μιὰ μῶνται ἐπὶ διαφυλάξει τοῦ πατροωαραδότου τούτου κειμηλίου.

τὸν δεινὸς καὶ ἀποσπάσαντες μέρος τῆς γενειάδος καὶ τῆς κόμης αὐτοῦ μετέφεραν καὶ ἐγκατέλειψαν αὐτὸν ἡμιθανῆ εἰς τὰ ἐν Φιλιππουπόλει γαλλικὰ νοσοκομεῖα. Μετὰ τὴν ἀνάσφρωσιν αὐτοῦ ἀνέλαβε καὶ πάλιν τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὅλη

ἡδη ὑπὸ τὸν τίτλον καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Γενικοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅτε τῶν Μητροπολιτῶν, δικαιοδοσίαν τοῦνταν ἐκδιωχθέντων. ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν.

Ὑπὸ τὴν νέαν αὐτοῦ ιδιότητα εἰργά-

‘Η Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Φώτιος ὁ Β’.

οὗτοι ὁ Φώτιος καὶ εἶνε γνωστὴ ἡ δρᾶσις αὐτοῦ, καθόσον κατώδυσε νὰ ἐπαναπτήσῃ ἀπαλεσθέντα δικαιώματα καὶ νὰ ἐπανιδρύῃ ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα. Ή δὲ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἐκτιμῶσα τὰς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Ἐθνος ὑπηρεσίας αὐτοῦ, ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀνωτέρου Ταξιάρχου. Ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συγγραφῆς Ἰστορικοῦ ἔογον περὶ τῆς πολιτείας καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Βουλγάρων, ὡς

καὶ διὰ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμινίᾳ ἀνθοῦντος ἔως τότε Ἑλληνισμοῦ, σημαντικάς προσέφερεν ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἐθνος. Ως Ἐπίσκοπος Εἰρηνουπόλεως ἀφῆκε τὰς καλλιτέρας ἀναμνήσεις ἐν Κοζάνῃ. Εἰς δὲ τὸ Πέραν, ἔνθα διωρίσθη Ἀρχιερατικῶς Προϊστάμενος τῷ 1923, κατέστη τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λατρείας τῆς Κοινότητος διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ καθῆκον ἀγάπην καὶ

άφοσίωσιν αὐτοῦ, διὰ τὰς ἀγαθοεργίας, τὰ ἔργα φιλανθρωπίας καὶ διὰ τὸνεύθυννον αὐτοῦ χαρακτῆρα.

Ἐντεῦθεν προήχθη εἰς τὴν Μητρόπο-

λιν Δέρκων, ἐνθα παρέμεινε μέχρι τῆς ἐνίας γῆς αἰτοῦ, διατελῶν ταυτοχρόνως καὶ μῆτρας τῆς Τερψίς Συνόδου;

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΤΕ

Τῇ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ, 12ῃ Μαΐουνέ. ἔ.
ΣΥΝΑΥΛΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ καὶ ὡρᾳ 10—12 π. μ. ἐδόθη ἐν τῇ αἰθουσῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου Συναυλία Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ὑπὸ τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Μουσικῆς Συλλόγου.

Πρὸς ταῦτης καὶ κατὰ τὰ διαλείμματα αὐτῆς ὅμιλοσεν ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου καὶ Διευθυντής τῆς Χορωδίας αὐτοῦ κ. Σίμων Καρᾶς, ὁ δημιουργὸς καὶ ἡ Ψυχὴ τοῦ Συλλόγου, περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Σωματείου. Είτα ἔπλεξε τὸ ἐγκάμιον τῆς Ἑλλην. Μουσικῆς, ἀποδείξας δι' ἐπιχειρημάτων τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας καταγωγῆς αὐτῆς, τὸ παρωχημένον μεγαλεῖον αὐτῆς, τὸ καλλος, τὴν εὐδυνδμίαν καὶ τὴν σεμνότηταν αὐτῆς καὶ ἐκάλυπτα τὴν πρὸς αὐτὴν ἀξιοκατάκριτον ἀδιαφορίαν τῶν ἀριθμῶν, ὡς καὶ τινας τῶν νεοτεριζόντων ἴεροφαλτῶν καὶ μελοποιῶν, οἵτινες διὰ τῆς τακτικῆς αὐτῶν ὀδήγησαν τὴν θεσπεσίαν ταύτην τέχνην εἰς τὸ σημερινὸν αὐτῆς κατάντημα.

Κατόπιν, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν θεμάτων τῆς Συναυλίας, ὅμιλοσε περὶ τῶν παλαιῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ περὶ τοῦ ἔργου αὐτῶν, ίδιᾳ δὲ περὶ τῶν Χρυσάφων Παλαιοῦ τε καὶ Νέου, περὶ τοῦ Κουκουζέλους καὶ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, ἀνέφερε τὸ παλαιὸν Στιχηράφιον, τὰ Βυζαντινὰ μουσικὰ χειρόγραφα καὶ τὴν παλαιὰν μουσικὴν καὶ ἐτάνισεν ὅτι ἐρ' ὅσφη δὲν γίνεται χεῖσις ἐν τῇ ἐπελέσει τῶν ἔργων τῶν παλαιῶν συνθετῶν, εἰνει ἀστεῖον νὰ διμιῶμεν περὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

Ἡ χορωδία τοῦ Συλλόγου, ὑπὸ τὴν δεξιάν διεύθυνσιν τοῦ κ. Σίμ. Καρᾶ, ἐξετέλεσε τὰς κάτωθι συνθέσεις μετά διπλῆς ἀρμονικῆς συνηχήσεως, τεθείσης ὑπ' αὐτοῖς καὶ προσδιδούσης εἰς τὸ μέλος ἐξαιρετικὴν χάροιν καὶ ἔκφρασιν :

1ον. Τὸ κατὰ παράδοσιν γαλλόμενον «Χριστός ἀνέστη».

2ον. Τὸ ἀργὸν Κάθισμα «Τὸν τάφον σου, Σωτῆρο» Πέτρου Πελοποννησίου (1750).

3ον. Τὸν Εἰρηνὸν καὶ τὰ τροπάρια τοῦ Κανόνος τοῦ Πάσχα. Πέτρου Πελοποννησίου.

4ον. Τὸ «Ο Ἀγγελος ἐβόκο» Πέτρου Πελοποννησίου.

5ον. Τὰ στιχηρὰ τοῦ Πάσχα. Πέτρου Πελοποννησίου.

6ον. Δόξα καὶ νῦν «Ἀναστάσεως ἡμέρα» Χρυσάφιον τοῦ Νέου (1600 μ.Χ.).

7ον. Στίχους τινὰς ἐκ τοῦ ποινιέου «Δοῦλοι Κύριον» τοῦ πλ. α' ἥχου Πέτρου Πελοποννησίου.

8ον. «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον» Ιωάννου Κουκουζέλη τοῦ Μαίστορος (1100).

Τόσον ὁ διευθυντής, ὅσον καὶ τὰ μέλη τῆς Χορωδίας, εὐρίσκοντο εἰς τὸ ὑψος αὐτῶν ἐκτελέσαντα πιστῶς καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς εὐδυνμίας καὶ χάριτος τὰ τόσον παλειὰ ὅσον καὶ δύσκολα μαθήματα τῆς συναυλίας.

Παρατεταμένα χειροκροτήματα ἐκάλυψαν τὸ τέλος τῆς συναυλίας ἐκείνης, πάντες δὲ συνεχάρησαν ἐγκαρδιώτατα τὸν τε κ. Καρᾶν καὶ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, ἀτινα συνετέλεσαν νὰ φανῆ τὸ καλλος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν Μουσικῆς καὶ ἐντυφήσῃ τὸ ἀκροατήριον ἐπὶ δύο ὥρας εἰς τὸν Πα-

ράδεισον τῆς θείας τέχνης τοῦ Δαμασκηνοῦ.

Μετὰ ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος παρακολουθοῦντες τὴν ἐντατικὴν ἐργασίαν τοῦ καλοῦ τούτου Συλλόγου ἀπὸ τῆς ἴδρυσεως αὐτοῦ, εὐχόμενα αὐτῷ εὐόδωσιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Τῇ 27ῃ Ὁκτωβρίου ἡ.ε. συνῆλθον ἐν **ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ** τῷ μεγάρῳ τῆς Ἀρχεπισκοπῆς τὰ μέλη τοῦ ἴδρυθέντος Εκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου «Ιωάννης ὁ Δαμασκηνὸς» εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν συνεδρίασιν.

Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην ἀνεγνώσθησαν τὰ ἀρθρα τοῦ συνταχθέντος Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου, ἀπερὶ καὶ ἐνεργίθησαν ὑπὸ τῶν παρόντων μελῶν. Εἴτα δὲ ἐξελέγη ἐπιτροπή, διὰ τὴν ἐνέργειαν πρὸς ἔγκρισιν τοῦ Καταστατικοῦ παρὰ τοῦ Πρωτοδικείου, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ποκαταρτικὴν ἐνέργειαν, ἀφορῶσαν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν περαιτέρω σταδιοδρομίαν τοῦ Σωματείου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν κ. κ. Εμμ. Φαρλένα, Ν. Παππά, Α. Δάκουλα, Κ. Κουτσούκου, Γ. Παπαγαρουφάλη, Γ. Βαληνδρᾶ καὶ Βογιατζῆ.

‘Ως πληροφορούμενα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ μουσικοδιδασκάλου τῆς ἐν Χάλλης Καθηγητῆς Τεράς Θεολογικῆς Σχολῆς, κ. Γ. Πρωγάκη, ἡ οποίας καὶ ὑποβαλόντος παραίτησιν λόγῳ γῆρατος καὶ ὑπὸ σύνταξιν τεθέντος, μουσικοδιδασκαλος τῆς Σχολῆς ταύτης διωρίσθη ὁ δεξιὸς ιεροψάλτης τοῦ ιεροῦ Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Βαλουλῆ) κ. Μιχαὴλ Χατζημανασίου. Λαμβανομένης δικαιού όπως ὅψιν τῆς ἀγραμματώσύνης, ἥτις χαρακτηρίζει τὸν νέον μουσικοδιδασκαλον, νομίζουμεν διτὶ δὲν δύνοται ἡ σεβαστὴ Ἐφορεία τῆς Σχολῆς νὰ καινηθῇ διτὶ ἐπέτυχεν ὡς πρός τὴν ἐκλογὴν μουσικοδιδασκαλον, διότι φρονοῦμεν διτὶ ἐν Σχολῇ, οἷα ἡ Θεολογικὴ Χάλκης, ἐν ᾧ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐδίδαξαν τὴν ἡμετέραν μουσικὴν οἱ μεμορφωμένοι μουσικοδιδασκαλοι Ἀλέξανδρος, Βυζάντιος καὶ Γεώργιος Πρωγάκης, ἔδει γὰ διορισθῆ μουσικοδιδασκαλος ἔχων τὰ προσόντα ἐκείνων, ἐνῷ ὁ διάδοχος αὐτῶν κ. Μ. Χατζημανασίου, τὸν δποῖον κάλλιστα γνωρίζουμεν, οὐ μόνον ἀγράμματος εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἀμουσος, καθόσον ἡ μουσικὴ αὐτοῦ μόρφωσις, παραβαλλομένη πρός τὴν μουσικὴν μόρφωσιν ἐκείνων, τυγχάνει μηδαμινή.

ΑΣΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

1. Δοξαστικά.

Τὰ ἐν τοῖς τεύχεσιν ἡμῶν δημοσιευόμενα καὶ δημοσιευθησόμενα δοξαστικά τοῦ τε ἐνιαυτοῦ καὶ τοῦ Τριμοδίου τοῦ ἡμετέρου Διευθυντοῦ, ὅντα συντεθεμένα διὰ τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ ἢστ' αἰώνων ἐν χρήσει κλασικῶν μουσικῶν γραμμῶν, ἐντέχνως καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου συναρμολογηθέντων, διακρίνονται διὰ τὸ σεμνοπρεπὲς ἐκκλησιαστικὸν αὐτῶν ὑφος, τὴν εὐμέλειαν καὶ τὴν εὐρυθμίαν. Ἐμελοποιήθησαν δὲ ὑπὸ αὐτοῦ ὅτε ἦτορενώτατος, τριάκοντα ἔτῶν περίτου.

2. Τὰ σχολικὰ ἄσματα τοῦ ἡμετέρου Διευθυντοῦ.

Προὶ τούτων σχετικάς πληροφορίας ἵδε ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει.

3. Δύναμις «Τὸν Σταυρὸν σου προσκηνοῦμεν», «Ἄξιον ἐστίν»

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔργα τοῦ Γ. Ραΐδεστηνοῦ, ἅπερ διακρίνονται διὰ τὸ σεμνοπρεπὲς καὶ ἀρχαῖον αὐτῶν ὑφος καὶ ἄπειρος ὡς ἐκ τούτου εἰσὶ περιζήτητα, τυγχάνονται τοσοῦτον γνωστά. ὅστε πᾶς περὶ αὐτῶν λόγος νὰ ἦνε περιττός. Διαβεβαιοῦμεν δὲ τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ὅτι θέλομεν δημοσιεύη ἔστιν ὅτε ἔργα τοῦ ἀμιμήτου τούτου μελοποιοῦ.

4. Δύναμις «Ἄγιος ὁ Θεός».

Οὐτὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει πολύτιμος ἡμῶν συνεργάτης καὶ φύλος κ. Τριαντάφυλλος Γεωργιάδης, τυγχάνει εἰς τῶν διασκευαιμένων συγχρόνων μουσικῶν καὶ μελοποιῶν ἡμῶν. Τὰ δὲ ἐντεχνα ἐκκλησιαστικά αὐτοῦ μουσικογήματα διακρίνει εύρυθμία καὶ χάρις. Τὸ δὲ τῷ παρόντι τεύχει δημοσιευόμενον «Δύναμις», ὡς καὶ τὰ προσεχῶς δημοσιευθησόμενα ἔργα αὐτοῦ ἐμελοποίησεν ἐν Τραπεζοῦντι τῷ 1909. Ἔψαλε δὲ ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἐν Γαλατᾷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, διετέλει πωτοφάλτης ἐκεῖ, τὸ δεύτερον ἐν τῷ Πατογιαχιῷ Ἱερῷ Ναῷ καὶ τὸ τρίτον ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ. Οἱ δὲ μαθηταί, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τινες μεχρὰν παντὸς ἐγωϊσμοῦ ἱεροψάλται, ἔμεινάν πατενθυσιασμένοι, τόσον διὰ τὸ μέλος, δόσον καὶ διὰ τὸν ρυθμὸν αὐτῶν. Πολλοὶ δὲ τῶν ἱεροψάλτων Κωνσταντινουπόλεως ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον αὐτά.

5. Μοιρολόγι καὶ δημώδη ἄσματα Πελοποννήσου.

Τὰ ἄσματα ταῦτα ἐστάλησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Σήμ. Ι. Καρᾶ, δοτις ἔγραψεν αὐτὰ κατ' ἀπαγγελίαν τῶν γονέων αὐτοῦ Ιωάννην καὶ Σπυριδούλας Καρᾶ ἐκ Στροβιτσίου τῆς Ολυμπίας. Εἰσὶ δὲ ἀνέκδοτα.

Β'. ΜΕΡΟΣ

Α.ΣΜΑΤΙΚΟΝ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Τῇ 11ῃ Ὁκτωβρίου, εἰ τύχει ἐν Κυριακῇ ἡ τῇ πρώτῃ μετ' αὐτήν ἐρχομένη Κυριακῇ, ψάλλεται ἡ Ἀκολουθία τῶν Ἀγίων Πατέρων τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ἐν Νικαίᾳ τῷ 787 συνελθούσης κατὰ τῶν Εἰκονομάχων.

Δοξαστικὸν τῶν Αἴνων

Ἑρμός ἡ θεός

Δοξα Πα α τρι ε ε ε και Υι ε ω ε ε και Α γι
ωω Πνε ε ε ε ευ μα α α α τι ε ε
Τρον Α γι τι τι ων Πα τε ρω ων ο χο ο ρο ο ο
ος ε εκ τω ων τηης οι κου με ε ε ε νη ης ε
πε ρα α α τω ω ω ων συ ν ν ν ν δρα α μω
ω ω ω ω ω ων ε Πα τρο ο ο ο ος και Υι υ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΛΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΥΡΟΒΑΝΤΟΥ

Δοξαστικὸν τῶν Αἴγαρων

Μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Οἰκονόμου Θεοδώρου Ι. Θεοδόρου

$\text{H}_\alpha \text{cos} \Delta \Pi_\alpha \chi$

Δο ο ξα Πα τρι τ ει και αι Υι ι ι ω
και Α α γι ι ω Πνε ε ε ευ μα α α α τι
Τον λογ χαις κλη η ρω σα α α α με ε ε ε νον
της σω τη οι ι ι ι ι ου πλε ευ ρα α α ας Δ την

χα α α α ει ω της νυ γει ει ει σης τη η λο ο ογ
 χη ε εξ η ης η η μιν πη γα α αζει ει ει ει ο
 Σωωτη η η ηρ ξω η η ης και α φθαρ σι ι ι
 ας να α μα α α τα π Δη μη η η τοι ον
 τι ι μη σωωμεν δι τον σο φω τατον ε εν δι δα α χαις
 και στε φα νι ι τη η ην ε εν Μα α α αρ τυ υ υ
 ν σι π τον δι αι αι μα α τος τε ε λε σαν τα α
 τον της α θλη η η σε ε ως δρο ο ο μον π και
 θα αν μα α σιν ε εκ λαμψα αν τα πα α α αση η
 τη οι κου με ε ε ε νη π τον ξη λω την του Δε ε
 σπο ο ο του και συμ πα α θη η φι λο ο ο ο πτω ω ω
 ω χον π τον εν πολλοις και αι αι πο ολ λα α κις κιν
 δυνοις χα λε ε ποις δι τον Θεσσα λο νι κε ε ων προ ι
 στα α α με ε ε ε νον π ου και την ε ε τη

σι ι ον μην η η μην γε ραι αι αιαι ρο ο ο ο ον
 τες ά δο ξα α ξο ο μεν Χριστο ο ο ο ον τον Θε ε
 ο ο ο ο ον τον ε νερ γου ουντα α δι α αυ
 του πα ασι τα ι ι α μα α τα α
 Και νῦν Θεοτοκίον
 Ήχος ξτος ξου ξ
 Και νῦν και α ει ει
 και εις τους αι ω νας των αι ω νων α μην
 Ρυσαι η μας εκ των α ναγ κων η μων Μη τερ Χριστου
 τουθεου η τε κου σα τον των ο λων Ποι η την
 να παν τες κρα ξω μενσοι ά και ρε η μο νη προ στα σι α
 τωνψυχων η μων

Τὸ αὐτὸ ἀργότερον ὑπὸ τοῦ ἰδίου.

Ήχος ά Πα

Τον λογ χαι αις κλη η ρω σα α α με ε ε
 ε κε ε ε ε νον π της σω τη ρι ι ι ι ι ου

πλε εν ρά α α ας την χα α α α α α α α α
 οι τι τι τι τι της νυ γει ει ει σης
 τη η λο ο ογ χη εξ η ης η η η μιν
 πη γα α α ξει ει ει ο Σωω τη η η η η η η η
 η η ης και αφ θαρ σι ι α ας να α α α α μα α
 τα Δη μη η η τοι ον τι μη η η η η η
 σωω ω ω τι μη η σωω μεν τον σο φω τα α το
 ον ε ε εν δι ι ι ι ι δα α χαι αι αι αι
 αι αι αις και στε φα α α νι ι ι ι ι ι
 ι ι την ε εν μα α α α α α α α α α αρ
 τυ υ σι τον δι αι αι αι αι αι μα α τον δι αι αι
 μα α τος γη τε λε ε ε σα α α αν τα α τον
 της α θλη η η σε ε ω ως δρο ο ο ο ο ο
 ο ο μον και αι θαυ μα α σιν εκ λα α α α

α α α α α α α α μ ψα αν τα φ πα α α α α
 α α α ση η η η η τη η οι οι οι οι οι κου ου ου
 με ε ε ε ε ε ε νη π τον ξη λω την του ου ου
 ου Δε ε ε σπο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο ο
 ο ο του π και συ υ υ υ υ υ υ υ μ πα θη η η
 φι ι λο ο ο ο ο ο πτω ω ω ω ω ω ω ω ω χον φ
 τον εν πολ λοις και αι αι πο ολ λα α κις κιν δυ νοις κα
 λε ε ποις π τον Θεος σα λο νι κε ε ων προ ι στα
 α α με ε ε ε νον π ου και τη ε τη η η η
 σι ι ον μη η η μην γε ε ραι αι αι αι αι αι αι ρο ο
 ο ο γε ραι αι ρο ο ον τες μ δο ξα α ξο ο
 μεν Χριστο ο ο ο ον τον Θε ε ο ο ο ον π ον τον
 ε νερ γου ου ουν τα α α δι α αυ του ου ου ου
 ου ου ου ου ου πα α α σι τα α α α α ι α

ΔΥΝΑΜΙΣ ΔΙΧΟΡΟΝ

Μελισθὲν ὑπὸ Τριανταφύλλου Γεωργιάδου, πρῶτην πρωτοψάλτου
καὶ νῦν Βιβλιοφύλακος τῶν Πατριαρχείων.

“**Χρος 6**” ~~Δι~~ Ρυθμὸς 4σημος

ΔΗΛΩΣΕΙΜ

Οι λαμβάνοντες τεύχη του “ΜΟΥΣΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ,, καὶ μὴ ἐπιστρέφοντες αὐτὰ ἐντὸς μηνὸς τὸ βραδύτερον, θεωροῦνται συνδρομηταὶ αὐτοῦ καὶ παρακαλοῦνται, ὅπως ἀποστείλωσιν ἡμῖν τὴν συνδρομὴν αὐτῶν, ἵνα μὴ παύσῃ ἡ πρὸς αὐτοὺς ἀποστολὴ τοῦ περιοδικοῦ, ὅπερ θ' ἀποστέλληται μόνον εἰς τοὺς προπληρώνοντας τὴν συνδρομήν.

Γίνεται δεκτή πρὸς δημοσίευσιν πᾶσα σοβαρὰ περὶ μουσικῆς μελέτη.

Η ΑΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

ΣΧΟΛΙΚΑ ΑΙΣΜΑΤΑ

Πρωτά

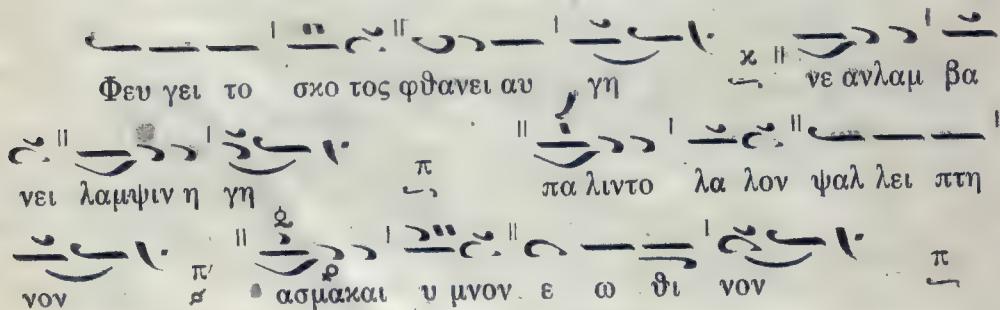
Ποίησις Α. Κατακονζηνού.—Μουσική Οίκουνόμου Θεοδ. Ι. Θωΐδου.

Ρυθμὸς ἑπτάσημος. Β'. Ἐπίτριτος

(— — —)

Ἄχος οὐ πᾶς Χρόνος μέτριος γοργός.

I

Φεύγει τὸ σκότος, φθάνει αὔγή.

Νέσιν λαμψάνει λάμψιν ἡ γῆ.

Πάλιν τὸ λάλον ψάλλει πτηνὸν

φύσια καὶ ψυνον ἐωθινόν.

II

Τὸ ἄνθη στολίζει δρόσος στιλπνή,
αὔρα πρωτας πνέει τερπνή.Χαίρει ὁ κόσμος χαίρω κ' ἐγώ.
Τὸν Ζωοδόχον δοξολογῶ.

4. Ἡ αὐτάρκεια.

Ποίησις Ἀγγέλου Βλάχου. — Μουσική Οἰκονόμου Θεοδ. Ι. Θωϊδου.

Ρυθμὸς ἑπτάσημος. Β'. Ἐπίτριτος.

Ἡχος ἐπί Πά. Χρόνος μέτριος γόργος.

Τη η ην ζω ω η ην σου ου αν πο ο
 θης γη ε ευ τυ υ χηης να ζη η η
 η η η σης π μη η ζη η τει εις να α
 δο ξα α α σθης γη μη η η τε ε
 να πλου τη η η σης π Ας
 σου ει ει νε α αρ κε ε τα
 μο νον ο ο σα ε ε ε ε ε χεις
 μη ζη τει εις τα πε ε ρι ι ι τα
 αη μη η κα α το ο πν τρε ε ε ε ε
 χεις π μη ζη τει εις τα

πε ε ρι τ ι . . . τα γι μη η η κα α το ο
 πι ω τρε ε ε ε ε ε χεις

I

Τὴν ξωήν σου ἀν ποθῆς
 εὐτυχῆς νὰ ξήσῃς,
 μὴ ξητεῖς νὰ δοξασθῆς,
 μήτε νὰ πλουτήσῃς.

II

Ἄς σοῦ εἶναι ἀρκετὰ
 μόνον ὅσα ἔχεις,
 μὴ ξητεῖς τὰ περιττά,
 μὴ κατόπιν τρέχεις.

III

Κύπταξε πῶς τὰ πτηνὰ
 τρέχουν εἰς τὰ νέφη.
 Δι' αὐτὰ τίς μεριμνᾷ;
 Ό Θεὸς τὰ τρέφει.

V

Ο Θεὸς καὶ δι' ἡμᾶς
 μεριμνᾷ, ἡσύχει.
 Δίχως πλούτη καὶ τιμᾶς
 ζῆσε καὶ εὐτύχει.

5. Τὸ διάλειμμα.

Μουσικὴ Οἰκονόμου Θεόδ. Ι. Θωἰδον

Ρυθμὸς τετράσημος. Χρόνος μέτροις γοργός.

Ἡχος λ ḥ Ἔναρμόνιος Πα

Ωρα δι α λειμ μα τος παυσις του μαθηματος π (δις)

θα βαεθουν με τωρα ο λοι στην αυ λη στοπερι βο λι π (δις)

I

Ωρα διαλείμματος
παῦσις τοῦ μαθήματος.
θὰ βρεθοῦμε τώρα δλοι
στὴν αὐλὴ στὸ περιβόλι.

II

Ἐξω θὰ μιλήσωμε
καὶ θὰ τραγουδήσωμε.
Τὶ ωραῖα τραγουδάκια
ζεύρουν τὰ καλὰ παιδάκια.

III

Τί χαρά! θὰ τρέξωμε,
τί χαρά! θὰ παιξωμε.
Δός του-δός του τὸ σχοινάκι,
πήδα-πήδα τὸ παιδάκι.

V

Πλήν, παιδιά, προσέχετε,
ἄτακτα μὴ τρέχετε:
τὸ παιδί ποὺ κάτω πέσῃ,
ἄν κτυπήσῃ, θὰ πονέσῃ.

ΔΗΜΩΔΗ ΑΙΣΜΑΤΑ

'Εκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Σίμ. Καρᾶ

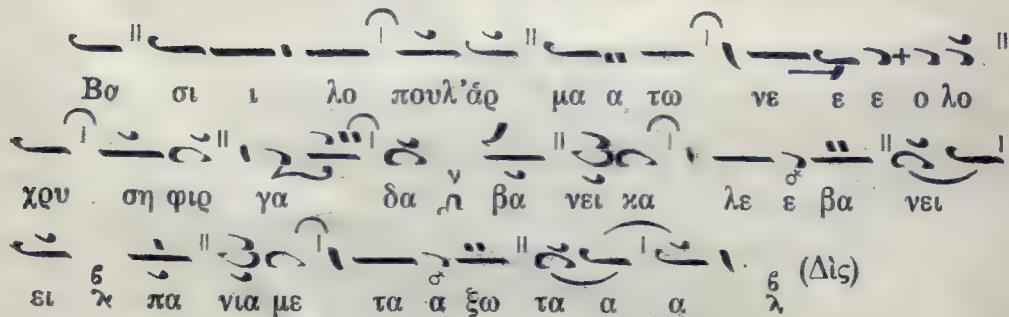
ΔΗΜΩΔΗ ΑΙΣΜΑΤΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

4. Βασιλοπούλ' ἀρμάτωνε.

κατ' ἀπαγγελίαν τῆς μητρός μου Σπυριδούλας Ι. Καρᾶ.

Ἔχος δὲ Νῦ οὐθιμὸς ἐπτάσημος.

|| — — | — — || β' ἐπίτριτος.

Βασιλοπούλ' ἀρμάτωνε
δλόχρυση φιργάδα
βάνει πανιά μεταξωτά
κατάρτια ν' ἀσημένια
βάνει τιμόνι μάλαμα
κι' ἀτή της καπετάνιος.
Τοῦ Ρήγα γυιδός τὴν κυνηγᾶ
μὲ δυὸ μὲ τρεῖς φιργάδες.

Σουλτάνα δῶ Σουλτάνα κεῖ,
Σουλτάνα, παραδώσου.
— Αἴντε νὰ βγοῦμε σὲ στεριά
νὰ πιάσουμε λιμάνι
νὰ ίδης Σουλτάνας φίλημα
Σουλτάνας μαῆρα μάτια,
νὰ ίδης κι' ἀγγελικὸ κορμί
ζαχαροζυμωμένο.

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΕΟΔ. Ι. ΘΩΙΔΟΥ,

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΠΕΙΡΟΥΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΑΣ ΑΥΤΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Ό ανθρωπος θέλων νὰ ἐκφράσῃ τὰς σκέψεις του, μεταχειρίζεται τὸν λόγον, διμιλεῖ· θέλων δὲ νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματα τῆς ψυχῆς του, μεταχειρίζεται τὸ μέλος, ἄδει. Εἴτε ὅμως ἄδων, εἴτε διμιλῶν ἐκπέμπει φωνάς. 'Αλλ' αἱ φωναὶ τοῦ ἄσματος διαφέρουσι τῶν φωνῶν τῆς δμιλίας, διότι ἐκπέμπονται παρατεταμέναι καὶ σταθεραῖ, ἐπὶ ώρισμένου ὑψους καὶ εἰς ώρισμένην διάρκειαν.

§ 2. Η φωνή, ἡ ὅποια ἐκπέμπεται σταθερὰ καὶ ἐπὶ ώρισμένου ὑψους, λέγεται φθόγγος, ἡ δὲ διάρκεια τοῦ φθόγγου καλεῖται χρόνος.

§ 3. Διάφοροι ἀνιόντες καὶ κατιόντες φθόγγοι ἐντέχνως καὶ ἀρμονικῶς συναρμολογούμενοι, ἀποτελοῦσι μέλος. Τὸ μέλος ἐκ τοῦ στόματος ἢ ἐξ ὀργάνου τινὸς ἐκπεμπόμενον, ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διαθέτῃ εὐαρέστως ἢ δυσαρέστως τὴν ψυχήν, νὰ προκαλῇ δηλαδὴ διάφορα συναισθήματα, οἶον χαρᾶς, λύπης, θάρρους, ἐνθουσιασμοῦ, ἀποθαρρύνσεως κτλ.

§ 4. Τὸ μάθημα δέ, τὸ ὅποιον μᾶς διδάσκει τοὺς κανόνας, κατὰ τοὺς ὅποιους παράγεται τὸ μέλος, καλεῖται Μουσική.

§ 5. Τὸ μάθημα τῆς Μουσικῆς διαιρεῖται εἰς πρακτικὸν καὶ θεωρητικὸν ἢ ἐπιστημονικὸν. Καὶ πρακτικὸν μὲν λέγεται δταν πραγματεύηται περὶ τῶν δνομάτων τῶν διαφόρων φωνῶν ἢ φθόγγων, περὶ τῶν σημείων, διὰ τῶν ὅποιων παρίστανται καὶ περὶ τῆς συμπλοκῆς ἢ ὀρθογραφίας αὐτῶν καὶ δτάν ἐξετάζη καὶ δρίζη τὰς σχέσεις τῶν διαφόρων τονιαίων διαστημάτων, ὡς καὶ τὰς μορφάς, τὰς δποιασδύνανται νὰ λάβωσι πρὸς παραγωγὴν τοῦ μέλους κατὰ τρόπον πρακτικὸν διατῶν τμημάτων. Θεωρητικὸν δὲ ἢ ἐπιστημονικὸν καλεῖται, δταν ἐξετάζη καὶ δρίζη ἐπιστημονικῶς δι' ἀκριβῶν καταμετρήσεων καὶ μαθηματικῶν ὅπολογισμῶν τὰ ἐπὶ τῆς χορδῆς, μίκη τῶν διαφόρων τονιαίων διαστημάτων, τὰς σχέσεις αὐτῶν, ὡς καὶ τὰς μορφάς, τὰς ὅποιας δύνανται νὰ λάβωσι πρὸς παραγωγὴν τοῦ μέλους.

§ 6. Η Μουσική ἐκτελεῖται διὰ τῆς φωνῆς καὶ δι' ὀργάνου. Καὶ δταν μὲν ἐκτελῆται διὰ τῆς φωνῆς, καλεῖται φωνητική, δταν δὲ δι' ὀργάνου, ἐνόργανος.

§ 7. Εν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν Μουσικῇ ἔχομεν δύο εἰδῶν μελωδίας, τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν δημώδη. Καὶ ἐκκλησιαστικὴ μὲν λέγεται ἐκείνη, ἡ ὅποια εἶνε ἐν κρήσει ἀνέκαθεν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ πρὸς ἐξύμνησιν καὶ δόξαν

ΣΗΜ. Η Ἐκκλησιαστικὴ μελωδία λέγεται καὶ ἐσωτερική, ἡ δὲ δημώδης καλεῖται καὶ ἐξωτερική.

τῆς Τρισυποστάτου Θεότητος, τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν Ἀγίων. Δημόδης δὲ μελωδία καλεῖται ἐκείνη, ἡ δοία εἶνε ἐν χρήσει ἐν τοῖς συμποσίοις, ἐν τοῖς χοροῖς, ἐν τοῖς κώμοις κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ φθόγγων, κλίμακος τόνων καὶ διαστημάτων.

§ 8. Φ θ ὁ γ γ ος εἶνε ἐκπομπὴ τῆς φωνῆς ἐπὶ ὠρισμένου ὑψους. "Οταν δύο φθόγγοι διαφέρουσι μεταξύ των κατὰ τὸ ὑψος, ὁ μὲν τούτων λέγεται δέξις (ὑψηλός), ὁ δὲ βαρύς (χαριτλός).

§ 9. Οἱ φθόγγοι οἱ διοῖοι ἀποτελοῦσι τὸ ἀλφάβητον τῆς Μουσικῆς, εἶνε ἑπτά καὶ φέρουσι τὰ ἑξῆς ὀνόματα: Νη, Πα, Βου, Γα, Δι, Κε, Ζω (★).

§ 10. Οἱ ἑπτὰ οὗτοι φθόγγοι κατὰ τὴν ἀνωτέρω τάξιν ἐκφραντούμενοι, παρίστανται οἵονεὶ κατέχοντες ἔκαστος ἀνὰ μίαν βαθμίδα, ἀναβαίνοντες δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἑδόμης καὶ εἰτα καταβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἑδόμης μέχρι τῆς πρώτης σχηματιζούσεν μίαν κλίμακα. Επαναλαμβάνοντες δὲ ἐπὶ τὸ δέξιν τὸν πρῶτον φθόγγον Νη, συμπληροῦμεν τὴν Ἀν-

(*) Ἡ διατονικὴ κλίμακ, ἡ δοία ἐδιδάσκετο ἄλλοτε εἰς τοὺς πρωτοπείρους ἀπὸ τοῦ φθόγγου Πα, πρέπει νά διδάσκηται, ὡς ἐδιδάσκετο καὶ ἐν Φαναρίῳ Κωνσταντινουπόλεως Μουσικῇ Σχολῇ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου, ἀπὸ τοῦ φθόγγου Νη διὰ τοὺς ἑξῆς τρεῖς λόγους: α') διότι ἐν τῷ τετραχόρδῳ Νη - Γα ἀρχόμεθα κατὰ τάξιν πρῶτον ἀπὸ μείζονος τόνου Νη - Πα, εἰτα μεταβαίνομεν εἰς τὸν ἔλασσον Πα - Βου καὶ τέλος εἰς τὸν ἔλαχιστον Βου - Γα, ἐνῷ ἐν τῷ τετραχόρδῳ Πα - Δι προσηγέται δὲ ἔλασσον Πα - Βου, τὸν δοίον ἀκολουθεῖ δὲ ἔλαχιστος Βου - Γα καὶ τελευταῖος ἔρχεται δὲ μείζων Γα - Δι, β') διότι τὸ ἀπήκημα τοῦ Νη εἶνε καὶ ἀπλούστερον καὶ φυσικότερον εἰς τὸν ἄνθρωπον, καθδύσσον εἰς τὴν ἀπήκησην καὶ παράστασιν αὐτοῦ ἀρχεῖ εἰς μόνον ἀπλοῦς καὶ βαρύς βόμβος, ἐνῷ, ἵνα δοθῇ ἡ ποιότης τοῦ Πα βασίμως ἀπαιτεῖται ἀνάβασις τις προερχομένη ἐκ τοῦ Νη εἰς τὸν Πα, διότι σχηματίζεται μείζων τόνος καὶ γ') διότι ἡ Εδρωτακή Μουσική τὸν φθόγγον Νη (do) ἔχει ὡς πρῶτον φθόγγον εἰς τὸ σύντημα αὐτῆς, τὸ δὲ πλείστα ἐκ τῶν μουσικῶν ὄργανων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ φθόγγου τούτου ἀρχονται, φωνάτως δε καὶ τὰ πλείστα τῶν μελῶν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Νη ἀρχονται καὶ εἰς τὸν Νη καταλήγουσι.

τιφωνίαν, ἡ τὴν δικτάφωνον ἡ δικτάχορδον κλίμακα, ἡτοις καὶ Διαπασῶν λέγεται. "Αρα κλίμαξ ἐν τῇ Μουσικῇ καλεῖται ἡ κατὰ σειρὰν ἀπαγγελλα δικτώ φθόγγων καθ' ὠρισμένα διαστήματα διεννομένων καὶ περιεχομένων ἐντὸς μιᾶς Διαπασῶν.

§ 11. Η κατὰ τὸ διάγραμμα 1 Διαπασῶν κλίμαξ, ἡτοις καὶ πρώτο το προσιπάνη διαστική διαστολή καὶ βάσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελωδίας.

§ 12. Ἡ μουσική, τρεῖς τοιαύταις μεταχειρίζεται κλίμακας συνημμένας, ἐκ τῶν δοίοιων ἡ μὲν πρώτη, ὡς κατωτάτη, καλεῖται ὑπάτη ἡ Βαρεία Διαπασῶν, ἡ δευτέρα Μέση Διαπασῶν καὶ ἡ τοίτη ὡς ἀνωτάτη λέγεται Νήτη ἡ Οξεία Διαπασῶν δὲν δύναται νά φθάσῃ ούτε μέχρι τῆς βάσεως τῆς ὑπάτης ἡ Βαρεία Διαπασῶν, ούτε μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς Νήτης ἡ Οξεία Διαπασῶν, διὰ τοῦτο ἡ δηλητή ἔκτασις τῶν μελῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐν τοῖς συνηθεστέροις μέλεσι, περιλαμβάνεται ἐντὸς 2 διαταφωνῶν, ἡτοι ἀπὸ τοῦ φθόγγου Διατονικῆς Βαρείας Διαπασῶν μέχρι τοῦ Διατονικῆς Οξείας Διαπασῶν.

§ 13. Η ἐπὶ τῆς κλίμακος ἀνάβασις καὶ κατάβασις γίνεται κατὰ τρεῖς τρόπους: α') ἐν συνεχεί ἀναβάσει ἡ καταβάσει, β') ἐν ὑπερβατῇ ἀναβάσει ἡ καταβάσει καὶ γ') ἐν ἐναλλασσομένῃ (συνεχεῖ τε καὶ ὑπερβατῇ) ἀναβάσει καὶ καταβάσει. Καὶ συνεχής μὲν ἀνάβασις καὶ κατάβασις εἰνεῖ δταν ἡ ἀπαγγελία τῶν φθόγγων γίνεται διαδοχικῶς, χωρὶς νά παραλειφθῇ τις ἐν τῇ μεταξύ. "Υπερβατή δέ, δταν παραλείπονται ἐν τῷ μεταξύ δύο, τρεῖς ἡ καὶ περισσότεροι φθόγγοι. Καὶ ἐναλλασσομένη λέγεται, δταν ἡ ἀνάβασις καὶ κατάβασις

γίνεται ἐναλλάξ καὶ συνεχῶς καὶ ὑπερβατῶς.

§ 14. Ἡ Διαπασῶν κλῖμαξ διαιρεῖται εἰς ἔδομήκοντα δύο τυμάτα, τὰ ὅποια θεωρούμενα ὡς ἐλάχισται φωνητικαὶ μονάδες, λαμβάνονται ὡς μέτρα τῆς ἐπὶ τῷ

δξὺ ἥ ἐπὶ τῷ βαρὺ μεταβολῆς τοῦ τονιάτου διαστήματος.

§ 15. Τὸ μεταξὺ δύο παρακειμένων φθόγγων διάστημα, τὸ ὅποιον περιλαμβάνει ὡρισμένον ἀουθίμον τυμπάτων, λέγεται Τόνος. Εἶναι δὲ οἱ κυρίως τόνοι τρεῖς:

Ἡ πρωτότυπος φυσικὴ διατονικὴ κλῖμαξ

Ἡ κατὰ τὸ δίς διαπασῶν σύστημα κλῖμαξ τοῦ διατον. γένους.

Μαρτυρίαι	Φθόγγοι	
γη	Nη	
ζη	Zω	
κη	Ke	
Δη	Δι	
Γη	Γα	
Βη	Bou	
Πη	Πα	
Νη		

Β' τετράχορδον

γη	Nη	
ζη	Zω	
κη	Ke	
Δη	Δι	
Γη	Γα	
Βη	Bou	
Πη	Πα	
Νη		

Α' τετράχορδον

72

Διάγραμμα 1

Μαρτυρίαι	Φθόγγοι	
Δη	12	
Γη	7	
Βη	11	
Πη	12	
Νη	7	
Ζη	11	
Κη	12	
Δη	12	
Γη	7	
Βη	11	
Πη	12	
Νη	7	
Ζη	11	
Κη	12	
Δη	12	
Γη	7	
Βη	11	
Πη	12	
Νη	7	
Ζη	11	
Κη	12	
Δη	12	

Πεντάχορδον

144

Διάγραμμα 2

ὅ μειζων, περιέχων 12 τμήματα, ὁ ἐλάσσων 11 καὶ ὁ ἐλάχιστος, περιέχων 7 τμήματα (*).

§ 16. Η διαπασῶν κλίμαξ τοῦ διατονικοῦ γένους περιέχει τόνους ἑπτά, ἐκ τῶν διποίων τρεῖς είνε μείζονες Νη—Πα, Γα—Δι, Δι—Κε δύο ἐλάσσονες Πα—Βου.

Κε—Ζω καὶ δύο ἐλάχιστοι Βου—Γα, Ζω—Νη.

§ 17. Η μεταξὺ δύο ἑτεροφώνων φθόγγων διάστασις καλεῖται Διάστημα, τὸ ὅποιον, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης, λαμβάνει διάφορα μεγέθη.

§ 18. Έκάστη κλίμαξ μᾶς ὀκταφωνίας ή Διαπασῶν, περιλειπει ἑπτὰ διαστήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ συστημάτων.

§ 19. Σύστημα ἐν τῇ μουσικῇ καλεῖται σειρὰ δύο ή περισσοτέρων διαστημάτων.

§ 20. Τὰ συστήματα λαμβάνουσι τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων διαστημάτων. Είνε δὲ τοιά: Τὸ διάστημα λαμβάνει τὸ διπόιον ὄνομάζεται καὶ Διαπασῶν, περιέχει ἑπτὰ διαστήματα τὸ Πεντάστημα, τὸ διπόιον καὶ Τριστήματα (*).

ται, περιέχει τέσσαρα διαστήματα καὶ τὸ Τετράστημα.

ΣΗΜ.—Ἐκάστη κλίμαξ μᾶς ὀκταφωνίας ή Διαπασῶν, σύγκειται ἐξ ἑνὸς Πενταχόρδου καὶ ἐξ ἑνὸς Τετραχόρδου.

§ 21. Τὰ συστήματα ἐπαναλαμβανόμενα εἴτε ἐπὶ τὸ δέκατον, εἴτε ἐπὶ τὸ βαρόν, διατηροῦσι τὰ αὐτὰ τονιαῖα διαστήματα (*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Περὶ χρόνου καὶ χρονικῆς ἀρωγῆς

§ 22. Πᾶσαι αἱ ποικίλαι σχέσεις τῶν τονιαίων διαστημάτων καὶ τῶν κλίματων δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσι καὶ

(*) Τὰ τονιαῖα διαστήματα ἐν τῷ διατονικῷ γένει παρίστανται ὑπὸ τοῦ Χρυσάνθου ὁ μὲν μείζων τόνος διὰ 12 τμημάτων, ὁ ἐλάσσων διὰ 9 καὶ ὁ ἐλάχιστος διὰ 7. Ὑπὸ δὲ τῆς Μουσικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ 1881 παρίστανται ὁ μείζων τόνος διὰ 12, ὁ ἐλάσσων διὰ 10 καὶ ὁ ἐλάχιστος διὰ ὅκτω τμημάτων. Βεβαίως τὰ τμήματα δὲν δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῶν τονιαίων διαστημάτων, τὰ ὁποῖα τότε μόνον ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀκρίβειαν, διταν καθορισθῶσιν ἐπιστημονικῶς διὰ τῶν ἐπὶ τῆς χορδῆς ἀριθμητικῶν λόγων. Οὐχ ήττον διμος δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ τμήματα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Μουσικῇ πρὸς διδασκαλίαν τῶν τόνων εἰς τοὺς πρωτοπέριους, ἀλλὰ τόνων ἔχοντων σχετικήν ἀκρίβειαν. Δεδομένου δὲ διτη διμος μείζων τόνος ἔχει λόγον ἀριθμητικὸν πρὸς τὸ μῆκος τῆς χορδῆς, ὁ ἐλάσσων $\frac{9}{10}$ καὶ ὁ ἐλάχιστος $\frac{15}{16}$ οἱ τόνοι τοῦ Χρυσάνθου καὶ τῆς Μουσικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ 1881, διὰ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν τμημάτων ἀπέχουσι πολὺ τοῦ νὰ ἐγγίζωσι πρὸς τὸ

ἀποτελέσωσι μέλος τι εὐάρεστον εἰς τὴν ἀκοήν, ἀν δὲν ὑποθληθῶσιν εἰς μίαν ἄλλην σχέσιν, ἡ διποία καλεῖται Χρόνος. Διὰ τοῦτο ὁ χρόνος ἐν τῇ Μουσικῇ είνε ὁ ἐσωτερικὸς δεσμός, διτης συνδέει πάντας τοὺς φθόγγους καὶ παριστᾶ αὐτοὺς ζῶντας, κατὰ μέρος μὲν ὡς φωνάς ἐμμελεῖς, ἐν συνόλῳ δὲ ὡς σῶμα ἀρμονικόν, ἐν τῷ διποίῳ αὐτὸς είνε ψυχή.

(Ἐπεται συνέχεια)

ἀκριβὲς καὶ μόνον οἱ διὰ τῶν ἡμετέρων ἀριθμῶν παριστάμενοι τόνοι ἔχουσι σχετικὴν ἀκρίβειαν.

(*) Παραδείγματος χάριν τὸ πεντάχορδον σύστημα, τὸ διπόιον καὶ τροχός καλεῖται, σύγκειται ἐκ 4 διαστημάτων ή 5 φθόγγων Πα, Βου, Γα, Δι, Κε. Ὁταν δὲ δεήσῃ, ὅπως τὸ μέλος ὑπερβῇ τὴν ἔκτασιν τοῦ πενταχόρδου τούτου, τότε ἐπὶ τὸ δέκατον μὲν ὁ φθόγγος Κε λαμβανάμενος ὡς Πα, γίνεται ή βάσις νέου πενταχόρδου ὡμοίου· ἐπὶ τὸ βαρόν δὲ ὁ φθόγγος Πα λαμβανόμενος ὡς Κε, γίνεται ή κορυφὴ νέου ἐπίσης πενταχόρδου.